

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen

Save the Children

Pelastakaa Lasten lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle koskien hallituksen esitystä perhehoitolaiksi

Pelastakaa Lapset haluaa kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuultavaksi hallituksen esityksestä perhehoitolaiksi ja laiksi perhehoitajalain kumoamisesta. Järjestön toimialaan perustuen asiantuntemuksemme perhehoidosta liittyy pääasiassa lastensuojeluun. Näin ollen tarkastelemme esitystä pääasiallisesti lastensuojelun näkökulmasta.

Lastensuojelun perhehoidon erityisyyttä- perhehoitajien vaativa tehtävä

Pelastakaa Lapset pitää lähtökohtaisesti ansiokkaana, että perhehoitoa koskevat säädökset tullaan kokoamaan yhteen lakiin. Tavoitteeseen liittyy kuitenkin joitain huomionarvoisia ja erityistä pohdintaa vaativia seikkoja. Kun saman sääntelyn piiriin ollaan kokoamassa varsin erilaisia tarpeita omaavia asiakasryhmiä, on vaarana että kunkin asiakasryhmän erityiset tarpeet jäävät huomiotta. Lastensuojelussa toimeksiantosuhde, eroteltuna työsuhteesta, on perustunut siihen, että perhehoitaja toteuttaa tehtävänsä omassa kodissaan. Esityksessä mainittu tavoite siitä, että perhehoitoa voitaisiin jatkossa toteuttaa myös perhehoidettavan (esim. lastensuojelun piirissä olevan lapsen) kotona, vaatisi tarkempaa pohdintaa. Nyt herää kysymys siitä onko tällöin kyseessä omaishoitoon tai perhetyöhön liittyvät järjestelyt ja kehittämistarpeet, joita ei pitäisi säädellä perhehoitona?

Lastensuojelun perhehoitajien erityinen asema pitkäaikaisessa perhehoidossa lapsen arjesta ja kasvatuksesta huolehtivina vanhempina on tärkeää huomioida. Kuten esityksen nykytilan arvioinnissakin todetaan, perhehoidon erityisenä vahvuutena muihin hoitomuotoihin verrattuna on perheenomaisuus, mahdollisuus pysyviin, läheisiin ihmissuhteisiin, perusturvallisuuden edistymisen sekä sosiaalisen kehityksen tukeminen. Voimassa oleva perhehoitajalaki on tarjonnut lastensuojeluun laitoshoidon rinnalle perheenomaisen vaihtoehdon. Perhehoidon tultua lastensuojelulain mukaan ensisijaiseksi, on perhehoidon luonne lastensuojelussa muuttunut siten, että rinnalle tarvitaan myös ammatillista perhehoitoa, jossa voidaan hoitaa vaativahoitoisempia lapsia tai lapsia, joiden kokemukset ja perhetausta edellyttävät vahvaa tukea heitä hoitaville aikuisille. Lähtökohtaisesti kuitenkin lastensuojelussa on aina kyse siitä, että lapset tarvitsevat turvallista kotia ja vanhemmuutta joko omien vanhempiansa rinnalle tai käytännössä korvaamaan heidän vanhemmuuttaan.

Pelastakaa Lapset haluaa tässä yhteydessä ilmaista huolensa siitä, että lastensuojelun perhehoitoon sijoitetaan lapsia, jotka eivät ole hoidettavissa nykyisellä ja esityksessäkin mainitulla perhehoidon määrittelyllä. Muun muassa ennakoivien toimien sisältö sekä perhehoitajan tuen tarkempi määrittelyminen myös lain tasolla olisi tärkeää. Erityisesti nyt,

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen

Save the Children

kun perhehoito on lastensuojelun ensisijainen sijoitusmuoto, on tärkeää huolehtia siitä, että osaamista vahvistamalla ja toimivien yhteistyökäytäntöjen sekä hoidon tarpeen arvioinnin avulla perhehoitoon sijoitetaan vain sellaisia lapsia ja nuoria, jotka ovat hoidettavissa tavanomaisin ja perheenomaisin kasvatuksellisin keinoin. Lastensuojelulaissa määritellyt rajoitustoimenpiteen eivät koske perhehoitoa, vaan perhehoidossa lasten tulee olla hoidettavissa normaalein kasvatuksellisin keinoin. Sijaishuoltopaikan valinnan on perustuttava lapsen tai nuoren tarpeisiin. Lainsäädännön ja toimintaohjeiden rinnalle tarvittaisiin arviointia, seurantaa ja tutkimusta esimerkiksi juuri perhehoidon ensisijaisuuden vaikutuksista lapsen hyvinvoinnille. Meillä on käytännössä jo kokemusta lisääntyvistä lasten katkenneista perhesijoituksista, jolloin lapsia joudutaan uudelleen sijoittamaan uuteen sijaisperheeseen tai lastenkotiin.

Toukokuussa 2010 julkaistu työryhmäraportti lainsäädännön muutostarpeista perhehoidossa (2010:15) kokosi kattavasti perhehoitoon liittyvät muutostarpeet lastensuojelun osalta. Vaikka joitain työryhmäraportissa nostettuja muutostarpeita on nostettu hallituksen esityksessä esiin, esitys uudeksi perhehoitolaiksi on sisällöltään huomattavasti suppeampi kuin tuolloin tehty esitys muutostarpeista. Erityisesti tämä koskee lastensuojelun perhehoidon tuen määrittelyä sekä perhehoitajien sosiaaliturvan avaamista. Perhehoidon tuen ja perhehoitajien sosiaaliturvan vahvistaminen ovat luonnollisesti ristiriidassa tavoitellun kustannusneutraaliuden kanssa. Nämä ovat kuitenkin ehdottomia edellytyksiä perhehoidon osuuden lisäämiseksi laitoshoidon vastapainona.

Perhehoidon sopimukset ja toimivalta

Uusi lakiehdotus säätelee perhehoidon sopimisesta uudella tavalla. Jos sopijapuolet ovat suoraan kunta/kuntayhtymä ja perhehoitaja, perhehoidon tuottamisesta sovittaisiin edelleen edellä mainittujen sopijapuolien välisellä toimeksiantosopimuksella. Jos kunta/kuntayhtymä ostaa perhehoidon palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta, tehtäisiin näiden sopimusosapuolien välillä sopimus perhehoidon järjestämisestä. Jos toimijana on Pelastakaa Lasten kaltainen toimija, joka nykyisin mukaisesti sekä valmentaa että tukee kunnan kanssa toimeksiantosopimussuhteessa olevia perhehoitajia ja tekee tuesta erillisen sopimuksen kunnan kanssa, jää esityksessä epäselvästi määrittelyksi millainen sopimus tällöin tehtäisiin perhehoitajan kanssa. Toisin sanoen tekeekö kunta edelleen toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa vai tekeekö yksityinen palveluntuottaja sopimuksen perhehoitajan kanssa ja onko tällöin kyseessä toimeksiantosopimussuhde vai luvanvarainen ammatillinen perhehoito.

Pelastakaa Lapset nostaa esiin tässä yhteydessä toimivallan jakautumiseen liittyviä huomioita kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan välillä. Koska perhehoidossa olevalle henkilölle laaditaan joka tapauksessa perhehoitosopimuksesta erillinen yksilökohtainen

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen

Save the Children

asiakassuunnitelma kunnan/kuntayhtymän toimesta ja kunta/kuntayhtymä tekee myös itse perhehoitoon sijoittamiseen liittyvät hallintopäätökset, onko järkevää hajauttaa perhehoitosopimuksen tekemistä yksityisten palveluntuottajien tehtäväksi. Pelastakaa lapset on pitänyt selkeänä ja toimivana mallia, jossa kunta tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa ja palveluntuottajat erillisen sopimuksen kunnan kanssa.

Lakiesityksessä on luultavimmin lähdetty siitä, että perhehoitosopimuksen tekemiseen liittyviin käytäntöihin on haluttu joustoa antamalla kunnalle/kuntayhtymälle ja yksityiselle palveluntuottajalle mahdollisuus sopia keskenään perhehoitosopimuksen laatimisesta. Pelastakaa Lapset haluaa kuitenkin tuoda esiin, että toimeksiantosopimuksen ja perhehoidon järjestämistä koskevan sopimuksen suhde on hallituksen esityksessä epäselvästi muotoiltu.

Perhehoidon ammattilaisten osaaminen - perhehoidon sosiaalityö, laatu ja valvonta

Lastensuojelun perhehoidon toteuttamisella on kiinteä yhteys lastensuojelulakiin, joka ohjaa lapsen sijaishuoltoon liittyvää prosessia ja päätöksentekoa. Sijaisvanhempien eli perhehoitajien asema, oikeudet ja velvollisuudet suhteessa lastensuojelulakiin eivät kaikilta osin ole kentällä selkeitä. Pelastakaa Lapset pitää tärkeänä, että lastensuojelun perhehoidon laadun turvaamiseksi lainsäädännön rinnalle rakennettaisiin tarkempi ohjeistus perhehoidon toteuttamisesta ja siinä avattaisiin lastensuojelulain ja perhehoitolain yhtymäkohdat ja niiden soveltaminen. Esimerkkinä voidaan mainita lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoidon vastuutyöntekijän välinen yhteistyö ja tehtävänjako.

Työryhmän raportissa (2010:15) lainsäädännön muutostarpeista korostettiin useassa kohdin lastensuojelun perhehoidon sosiaalityön tärkeyttä onnistuneen perhehoidon tukena sekä lastensuojelun sosiaalityöhön liitettävää perhehoidon erikoistumiskoulutusta sosiaalityöntekijöille. Tiivistelmässä todetaan, että sijoitusten tavoitteiden mukaista toteutumista edistäisi entistä tiiviimpi ja suunnitelmallisempi tuki perhehoitajana toimiville sekä riittävä perhehoidon toteutumista tukeva henkilöstö.

Lastensuojelun lapsen asioista vastaava sosiaalityö arvioi lapsen hoidon tarpeen ja siitä johtuen lapsen sijoitusmuodon. Toisin sanoen sen, sijoitetaanko lapsi perhehoitoon, ammatilliseen perhehoitoon vai lastenkotiin. On hyvä, että hallituksen esityksessä on selkiytetty ammatillisen perhehoidon määritelmää. Pidämme hyvänä sitä, että lasten määrää rajoitetaan ja korostetaan myös jo perhekodissa asuvien lasten tarpeita arvioitaessa uutta sijoitusta perhekotiin.

Pelastakaa Lapset pitää ansiokkaana, että perhehoidon valvontaan on esityksessä kiinnitetty erityistä huomiota ja esim. perusteltuja syitä tehdä tarkastuskäynti perhekotiin on selkiytetty.

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen

Save the Children

Tällä hetkellä valvonta on määritetty lainsäädännössä perhehoidon kokonaisuutta ajatellen puutteellisesti sekä eri hoitomuotoja että hoidettavia koskien. Pelastakaa Lapset haluaa kuitenkin korostaa, että lastensuojelun perhehoidon osalta paras valvonta syntyy perhehoidon sosiaalityön riittävän vahvalla osaamisella ja ammattitaidolla, jossa keskeistä on osaava ja riittävän monipuolinen valmennus, ammattitaitoinen arviointi sijoitusvaiheessa lapsen ja sijaisperheen yhteensopivuudesta sekä vahva sosiaalityön tuki sijoituksen aikana.

Helsinki 27.1.2015

Pelastakaa Lapset ry

Riitta Hyytinen

Lastensuojelupalveluiden johtaja

Paula Marjomaa

kehittämispäällikkö